

OBROCONY (203) *part praet pass pf*

obrocony (131), **obrocon** (68), obrocony *a.* obrocon (4).

Pierwsze o jasne; -ró- (45), -ro- (8); -ró- *MurzNT, PudłFr, ZawJeft, GórnTroas, GosłCast*; -ro- *OpecŻyw*; -ró- : -ro- *Mącz* (13:4), *SarnStat* (27:3). \diamond *W formach złożonych* -on- (23), -ón (1); -on- : -ón- *SarnStat* (22:1). \diamond *W formach niezłożonych* -ón (3), -on (1); -ón : -on *SarnStat* (1:1); -ona; -(o)no.

sg m N obrócón (26), obrocony (18); \sim (*attrib*) obrócóny (12); \sim (*praed*) obrócón (26), obrocony (6); obrocony *March*¹, *CzechRozm, ReszPrz, GostGospSieb, PowodPr*; obrócón : obrocony *BielKron* (4:1). \diamond *f N* obrocona (21), obroconá (16), obrocon(a) (4); \sim (*attrib*) -á (4) *Mącz* (3), *WujNT, -a* (2) *BibRadz, MycPrz, -(a)* (1); \sim (*praed*) -a (19), -á (12), -(a) (3); -(a) *RejPs, Leop* (2), *BielKron* (3), *BielSpr, ModrzBaz* (2); -a : -á *RejPos* (5:4), *SarnStat* (5:1); -á *BibRadz* (2), *RejAp* (2), *RejZwierc, CzechRozm, CzechEp*. \diamond *A* obroconą (1). \diamond *I* obroconą (1). \diamond *n N* obróc(o)no (15), obrocon(e) (11); \sim (*attrib*) -(e) (1); \sim (*praed*) -o (15), -(e) (10); -o *RejPs, BielKron* (2), *RejZwierc* (3); -(e) *CzechRozm, SkarŻyw, CzechEp, ArtKanc, GrabowSet, VotSzl*; -o : -(e) *RejPos* (8:3), *ModrzBaz* (1:1). \diamond *G* obrocon(e)go (1). \diamond *pl N m pers* obróc(e)ni (13). *m an* obroc(e)ni [trzej wołowię] (1). *subst m* obrócóné (13) [w tym błąd: obrocono (1) *SarnStat*], obrocony (2); \sim (*attrib*) obrócóné (4); \sim (*praed*) obrócóné (8), obrocony (2) *BielŻyw, BielKron*; -é (5), -(e) (7). *subst f* obrócóné (28), obrócóny (2); \sim (*attrib*) obrócóné (6); \sim (*praed*) obrócóné (22), obrócóny (2) *OpecŻyw, RejPs*; -é (11), -e (2) *Mącz, -(e)* (15). *subst n* obrócóné (20), obrócóny (1); \sim (*attrib*) obrócóné (5); \sim (*praed*) obrócóné (15), obrócóny (1) *RejPs*; -é (10), -e (1) *Mącz, -(e)* (9). \diamond *G* obrócónych (2). \diamond *D* obrócónym (1). \diamond *A m pers* obrócónych (1). *subst* obrócón(e) (3). \diamond *I f* obrócón(e)mi (1). \diamond *L* obrócónych (1).

Składania dopełnienia sprawcy: obrocony przez kogo (1), *przez co* (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII – XVIII w. s.v. obrocić.

1. *Któremu nadano kierunek lub położenie, zwrócony w jakąś stronę (w jakimś kierunku)* (26) ; In dorsum verti, Ná grzbiet być obrócón. *Mącz* 485d, 486c.

obrocony do czego (1): [św. Piotr] vkrzyżowan ieft z obroconą głową do ziemi. *SkarJedn* 92.

obrocony ku komu, ku czemu (3): slup v drzwy thegołch kołczyola szwyąthey Mariey Magdaleny, ku Branye Wodney obroczonich dawfchi fzyą wkołczyelye pod obyadem zamknacz wilupill *LibMal* 1547/124v; *BibRadz* 2.Par 3/4; *PaxLiz* C2.

obrocony na co (2): *Leop Ez* 43/17; Broná przednieyfza ma być obroconá ná włchod fłóńcá *BielSpr* 8.

obrocony w co (1): A ták onych Cherubinow rozłzerzone fkrzydłá były ná dwádziefciá łokiet: A oni fтали ná nogách fwych/ ktorych twarzy były w Dom obrocone [et facies eorum versus domum]. *BibRadz* 2.Par 3/13.

Wyrażenie: »inako obrocony« (1): Diversus, Ynáko obrocony/ różny/ rozmáyity. *Mącz* 487d.

W przeni (8) :

obrocony przeciwko komu (1): á tákowa fprawá ma bydź przeciwko Pánu y fprawcy tego złégo vczynku obroconá *SarnStat* 581.

obrocony na kogo, na co (3): *RejPs* 212v, *BielKron* 73v cf *Frazy; GrzegRóżn* A4 cf *Szereg*.

obrocony nad kim (1): Nádemną/twoie gniewy frogie/ zgromádzone/ Y wśelkie nawáłności z ftráchem/ obrocone *GrabowSet* H3.

Frazy: »ręka [czyja] będzie obrocona [na kogo]« = *ktos zostanie ukarany* (1): [Dawid wolał do Anjoła:] Iam iest ktorym zgrzeźył/ ci są niewinni iáko owce/ proźę niechay ręká twoiá będzie obroconá ná mię y ná dom oycá moiego. *BielKron* 73v.

»ręka [czyja] na złość jest obrocona« = *ktos czyni zło* (1): áno ręká ich ninacz ná inego iedno ná złość iest obroconá *RejPs* 212v.

Szereg: »obalony abo obrocony« (1): włafne potwárzy [Sabelijanów] rozebráne ná nich lámých są obálone ábo obrocone. *GrzegRóżn* A4.

a) Włączony do wspólnoty religijnej (3) :

obrocony do czego (1): ábj Bulgárowie do Cárogrockiej Pátryárchiey obroceni byli/ á po Grecku wkościółách swoich słuźbę Bożá mieli *SkarJedn* 221.

obrocony w co (2): Zebyśmy [...] nie tylo miłością z nim/ ále rzeczywiście złączeni/ y w ciáło iego obroceni byli/ to się ftáie przez pokarm/ ktory nam zośtáwił. *SkarŻyw* 91. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »w [jaką] wiarę być obrocon« (1): był śwár miedzy oycem [Machumeta] á mácierzą/ w iákąby wiarę miał być obrocon *BielKron* 165.

a. W jednostkach frazeologicznych oznaczających zainteresowanie (8) :

Frazy: »oczy [czyje] [k komu] (3), na co (1) [są] obrocone« (4): Wyfluchałem modlitwę twoię y poświęćilem ten dom/ y będą oczy moje obrocone k niemu po wśytki dni *BielKron* 77v; wśytkich bowiem oczy ktobie [o cesarzu] obrocone są/ ták iż y namnieyźzego wyłtępku śwego zátáić nie będzieś mógł. *Phil* S4; *GrabowSet* Q; oczy iego [Boga]/ mowi Prorok zázwdy ná to miáfto [Jeruzalem]/ y ná mury iego obrocone są/ y zápomnieć go nigdy nie może. *SkarKaz* 633b.

»k niemu będą obrocony uciezki me« (1): [Pan] wyfluchawał prozby moje nákládáiąc lálkáwých wśfu świch ku pokornemu wołaniu memu/ á aż do ośtátku żywotá mego zázwdy kniemu będą obrocony vciezki me. *RejPs* 170v.

Zwrot: »mieć [k komu] umysł z chuciami obrocony« (1): dziekowáli potym luteriani przez połá thegoź krolowi Angielńkiemu/ yź ták ma k nim śwoy vmył z chuciami obrocony *BielKron* 213v.

Wyrażenie: »zmysły, serce obrocone [k(u) komu]« (1:1): Oto słuchay pilnie: fercá fkrufzonego/ fercá ku łobie z wiarą á z miłością obroconego/ á práwie wiernego. *RejPos* 327v; *GrabowSet* Dv.

2. Któremu zmieniono kierunek, odwrócony (6) : Niemcy co mieli vderzyć ná náłzych swoimi kopiami w czoło/ tedy ich ná lámego Iafieńkiego w bok obroćili/ á náłzy w ten czás ná obroconych y pomieźáných vderzyli *StryjKron* 642.

Wyrażenie: »na zad obrocony« = *zmuszony do uciezki* (1): Fusi fugatique inimici. Porázeni y ná zad obroceni. *Mącz* 139c.

a. O wodzie [od czego] (1) : iefli tá rzéká álbo potoczek przez dowćip ludzki obrócón będzie od ftáręgo płyniienia y rzéczyfká *SarnStat* 466.

a. lek. Skrzywiony (o częściach ciała) (3) : inversa manus, Wywrócona/ obrocona ręká. *Mącz* 488b; Vari, Qui introrsum pedes, vel crura obtorta gerunt – Kóśzlawi, we wnatrz nogi obroconę maiaci. *Calep* 1102a.

Wyrażenie: »na zad obrocony« (1): Aversis post crura plantis, Stopámi ná zad obróconemi. *Mącz* 487a.

3. *Któremu można zmienić położenie* (2) : Abowiem taki płod Ani lie rufzać ani obroczon łączno być może ku wyłzciu albo wyciągnienu *FalZioł* V 17d; A iestliżeby płod żadnym obyczaiem niemogł być obroczon [...] Tedy [...] *FalZioł* V 34v.

4. *Przeznaczony, wykorzystany, zastosowany, użyty* (62) :

obrocony do czego (1): Y dla łpraw onych świętych/ mieścá one/ Bogu y chwale iego oddáne/ łą święte/ to iest/ do Boskich á świętych łpraw (wyłączywłzy ie od połpolitego vżywánia) łą obrocone. *WujJudConf* 181.

obrocony na co (1): miełce ono na chwałę Bożą/ y ná pámiątkę iego/ y Aniołow włzytkich obrocone było. *SkarŻyw* 422.

Wyrażenia: »ku szkodzie obrocony« (1): Atak y ine rzeczy wkołsciele krzełciańłkim łą dobrim obyczaiem vłstawione/ ale łą ku łkodzie/ łakomłtwu/ y balwofalłtwu obroczone *SeklKat* Z2v.

»źle obrocony« (1): Corruisse opes dicuntur quae corruptae sunt, Które zlie obrócone álbo vtrácone łą. *Mącz* 361d.

a. *O przedmiotach, pieniądzech, majątnościach* (44) : Sumptus nusquam melius poni potest, Ten nakład nigdźiey lepiej nie może być obrócón. *Mącz* 309d.

obrocony k(u) komu (2): [Aleksander pisze do Daryjusa:] pułzka ze złotem znamionuie, że włzitki łkarby twe ku mnie obroczony będą. *BielŻyw* 152; *BibRadz Is* 60/5.

obrocony na kogo, na co (18): *March*¹ A3v; *ConPiotr* 33v; o kontrybucyi księży zminki żadnej nie masz, aby miała być na obronę obrocona *Diar* 91; To miáłto czáfu Attile onego okrutniká było zburzono/ pothym ná Arcibłkupłtwo obrocono. *BielKron* 289, 126, 199; *RejZwierc* 60, 186v; Czemuż tedy nie może być náleżion iáki łpołob potrzebnych kołztow/ ktore niemogá być nigdźie indźie potrzebniey obrocone/ iáko ná podpomáganie łzkoł [*qui vix alibi melius poni queant quam in scholis restaurandis et conservandis*]? *ModrzBaz* 131; Iáko kielichy y infze klenoty kołcielne/ w wielkiej potrzebie/ [...] bywáią ná vbogie y więznie obrocone. *WujNT* 133, 114, 262, 274, 322; *SarnStat* 102, 359, 419. Cf »na pożytek obrocony«.

obrocony w co (1): Kieydany/ dziś w Dom Pánow Kłłkow obrocone *StryjKron* 597.

obrocony gdzie [„tam”] (2): Dobrá łwego od Bogá nádánego poćciwie vżywa/ [...] á tám to obráca gdzie ma być łłufznie obrocono *RejZwierc* 143v; *VotSzl* D2.

Wyrażenia: »na pożytek obrocony« (1): włzytká summá od tych włzytkich złożoná/ ábo ná woienną potrzebę/ ábo ná iáki infzi Rzeczypołpolitey pożytek ma być obroconá [*vel ad belli usum vel ad aliam reipublicae commoditatem converteretur*]. *ModrzBaz* 123.

»do skarbu obrocony« (19): Stárfzy ielliby vrzędowi łwemu dołyc nieczynił/ niech będzie zá krzywoprzyśięzcę mian/ y z miáłtá wygnan/ á máiętność iego do łkárbu miełłkiego niech będzie obroconá [*bonaque eius thesauro civitatis addicantur*]. *ModrzBaz* 84, 139; A Káłztelanowie mniełfzy będą płáćić zá niebyćie łwé dźieięć grzywien: które máią bydź do łkárbu náłżego obróconé [*fisco regio applicandas JanStat* 117] *SarnStat* 29, 29, 74, 173, 175, 219 (17).

Przen [do czego] (1) : Tyr mowiło przeciw Ieruzálem/ Nuż/ nuż/ bráná narodow zlámana ieft/ obrocona iefth do mnie [*convertit se ad me*]/ ia nápełnione będę gdyż ona ípułtośzáá. *BibRadz Ez 26/2*.

b. O osobach (3) :

obrocony do czego (1): Niewiáły y Pánienki Sionu obelżone íą: á młodzieńcykowie lepak do niewłytydu Pogáńłkiego obroceni. *PowodPr 10*.

obrocony na co (2): A kthorzy by byli krom znáku/ íi máią być Stárołcie wydáni/ á obroceni ná robotę Zamkową *GroicPorz h4v*; *RejPos 74*.

Szereg: »przejrzany a obrocon« (1): á [*niewiasta*] włytká byłą w gniewie Páńłkim/ á byłą iuż práwie przeyrzána y obrocona ná íąd á ná naczyńie pomíthy á gniewu Páńłkiego *RejPos 74*.

c. O działaniach, skłonnościach itp. (4) :

obrocony komu na co (1): Phinees/ ieden przełożony między niemi odwrácał ie od onego błędu ich y byłą vłmierzoná írogóć nádniemi/ á iemu to było obrocono ná iego vłpráwiedliwienie náwieki. *RejPs 158*.

Wyrażenie: »dobrze, ku dobremu obrocony« (1:1): Bene opera pofita, Dobrze pilność obrócona. *Mqcz 309d*; áby/ [*chęci*] ktore íą złe/ [...] ábo wczás były vmorzone/ ábo ku dobremu obrocone/ ábo iednák w mierney íkromności záchowane [*in rectum dirigantur et in mediocritatem*] *ModrzBaz 7v*.

»na co potrzebniejszego obrocony« (1): czemułz íie też ty małz ledá o co fráłowác? á myłł íobie ítáteczná níłzczyć á płowác? ktora závždy może być pocieszona/ y ná czo potrzebnieyłzego á powážnieyłzego może być obrocona. *RejZwierc 155*.

d. O teksie [na kogo, na co] (2) : iáwnie á miánowicie ítanowi duchownemu [...] / rofkázác raczył/ áby káždy miał pocżciwą małżonkę íwoię. Y rozumiejąc temu/ íz to miáło być obrocono ná plebánią ábo ná íáki vrząd kofcielny/ [...] dołóżył tego Duch s. Íz tá małżonká iego ma być trzeźwia/ nie ízwarliwa/ íkromna *RejPos 345v*; literá ítárego testámentu nie dobrze rozumiána/ y nie ná Chrístułá obrocona/ rofkázuięcy/ á íálki y Duchá ku wypełnieniu tego co rofkázuię nie dawáięcy/ zábija íielełne Zydy *WujNT 629*.

e. O czasie (5) :

obrocony do czego (2): áby dzień był do roboty obrocony á noc do ípánia. *ReszPrz 51*; *Calep 1024a*.

obrocony ku czemu (1): A czwarta częcz rok v ma bycz obroczone kv íądzenu vieczow, ato dlia tego íz viece w sędomirłkiei ziemi ná troyem mieífczv byvayą zobiczaiá ítarego íądzone, a to w Sędomirzv, wRadomiv, a w Villiczy *ComCrac 15*.

obrocony na co (2): Ieden mieśiác ná przesłuchánie włytkiey ípráwy niech będzie obrocon [*Unus mensis toti causae cognoscendae daretur*] *ModrzBaz 92v*; *GostGospSieb +4v*.

W przeciwstawieniu: »odjęty ... obrocony« (1): Succisivus – Czas pilnieíłzim íprawon [!] odięti a do mnieíłzich obroconi. *Calep 1024a*.

5. Przekształcony, zamieniony (104) :

obrocony na co [w tym: komu (3)] (6): áby káždy narod/ [...] ktoryby zlorzczył przeciw Bogu [...] był czwiertowan/ á dom iego niech będzie obrocon ná póspolity wychod [*et domus eius in latrina*

ponantur] *BibRadz Dan 3/29*; y niemocy náfze/ y zákrwáwione myfli y fercá náfze/ y wfszytki fmutki náfze/ będą nam ná pociechę obrocone *RejPos 258, 65, 125, 138, 315*.

obrocony w co [w tym: komu (2)] (21): káżdá fpráwá twoiá/ będzie thobie w rádość obrocona *RejPos 128, 146*; niech Grekowie o tych Pátryárchiách/ iuż práwie nie tylo w Heretyctwo/ ále w pogánftwo obroconych/ niepewnymilię á próżnemi wieściámi nie karmiá. *SkarJedn 167; ZawJeft 35; Calep 949b; GrabowSet A4, X2*; Który zakład ma bydź obrocon w fummę główná [quod vadium debet converti in summam essentialem *JanStat 449*]/ przez przyśięgi cíelefnéy *SarnStat 1256, 88, 1046, 1154; PowodPr 32*; Piérwéy kámienie w złoto będą obróconé/ Niż piłmá iego v nas będą wypłonioné. *GosłCast 10. Cf Frazá, Wyrażenia*.

Frazá: »niebo w lzy jest obrocone« (1): więc niebo zá nas w lzy ieft obrocone? *GrabowSet Q4v*.

Wyrażenia: »w krew obrocon« (1): w krew były obrocony/ wfszytki zrzodlá y wfszytki wody ziemie oney. *RejPs 155*.

»w lepsze, ku lepszemu obrocony« (1:1): *RejPos 139*; które to kłopoty wfszytkié fá w lepsze obróconé, zá małżeńftwem iego, y wełciem przyiáźni w tymże domu Rákułkim *SarnStat 1226*.

»w niezgodę obrocony« (1): Wfzák to iáwnie widzifz y w inych kroleftwach fwiátá tego/ iz gdy od niego [od Boga] odstępuiá/ [...] bywáią práwie záłlepione á fámy w fobie roftárgnioné/ á w rofterk á w niezgodę obrocone *RejPos 79v*.

»w (po)śmiech (i w powieść) obrocony« = *wyśmiany, wyszydzony (3)*: będzie wáfzá nędzá w pośmiech ludzki y w powieść obroconá. *BielKron 77v, 55v*; derisum atque contemptum beneficium, Náśmiane álbo w śmiech obrócone dobrodźieyftwo. *Mącz 356a*.

»we złe obrocony« (1): In peiorem partem sunt versa atque mutata omnia, we złe fá obrócone. *Mącz 485d*.

a. *Zniszczony, unicestwiony [w co] (76)* : Dla gniewu Páńłkiego niebędzie w niey [o Babilonie] mieffkano/ ále wfsyfłká będzie w pułtyniá obroconá *Leop Ier 50/13*; Pátrzay ná okrąg murow/ y w rum obrocone *Theatrá/ y kościoły y flupy ftłuczone SzarzRyt D2v*.

Wyrażenia: »wniwecz obrocony« = *convulsus, deploratus, dissipatus, irritus, labefactatus, prostratus Mącz; redactum esse in nihilum, redigi ad nihilum Vulg; in nihilum redacatus JanStat (63)*; *MurzNT 56*; źli y niewierni fprzećiwnicy iego y kościołá fwiétego/ márnne zełromoceni á w niwecz obroceni będą *LubPs Z3v, L, Xv*; Bo iákochmy tu ná fwiát z niłczégo ftworzeni/ Tákże też záfię w niwecz będzyem obroceni. *RejWiz 21v; Leop Iob 30/15, Is 34/11*; Spráwi to Pan/ iz miáfłto dżdzá fpádnie proch y popioł ná twoię ziemię/ ktory z niebá przyidzie ná cię/ áz w niwecz obrocon będźiefz [*donec dispet datis*] *BibRadz Deut 28/24, 2.Reg 17 arg, Ps 69 arg, Tob 3/6, II 74c marg; BielKron 466v; [stoicy] pokládali fwiát nigdy nie być ftworzon/ iedno od wieká wiekow być/ tákież człowieká/ á dułze w niwecz obrocone być po śmierci człowieczny BielKron 156*; profił thedy íenatu/ áby to wywołanie było odwołano záfię á wniwecz obrocono *BielKron 210v, 115v, 337, 408*; Homo fractus ac pene dissipatus, Człowiek zefzły á málem w niwecz obrócony. *Mącz 396a*; Prostratae religiones, Rozrułzone/ rołprofzone/ w niwecz obrócone Boże służby. *Mącz 415a, 306b [2 r.], 347d, 478d; RejAp BB5, 146v, 170v*; iuż on moczárz fwiátá tego zemdleć á zniłczéć muśi/ á w niwecz będzye nád thobá obroczone moc iego. *RejPos 79v, 77v, 79, 79v, 85, 175v (22)*; [*ci, którzy*] tylko fie paráli tym

światem marnym a omylnym y kłiążęty iego/ iákiemi lekkościami/ fromotami/ á frogiem i vpadki sftanow fwych vpadáli/ á prawie są zniŹczeni á w niwecz obroconi *RejZwierc* 184v, 256; Krolestwo ono nie tylko Izraélkie wielkie/ ále teŹ y Iudkie sławne y zacne wniwecz iest obrocone. *CzechRozm* 165, 79, 227; rozkazanie BoŹe bywa wniwecz obrocone [*et Dei iussum pessundatur*]. *ModrzBaz* 28; gdy vciekáiac do swoich łodzi przyŹli/ obaczywŹy być popalone/ y w niwecz obrocone z fráunku/ z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tam pomárli y poginęli *StryjKron* 260; Nie moŹeć być rozwiązane *to iest w niwecz obrocone* piśmo *CzechEp* 113, 91, 269; áby [*ustawy nasze*] Źadnego czáfu przez nas y potomki náŹe w czym nie były náruŹoné/ y w niwecz obróconé [*quomodolibet valeat in irritum revocari JanStat* 149] *SarnStat* 938, 84, 92, 1069.

»w popioł obrocony« (2): *MycPrz* II B3; DoŹwiádczył Sokoł Gryffá/ iákiéy iest dziełności/ Bo iefcze do tych czálow oplakuie kości Swégo rycérstwa/ które męŹnie porázoné/ A ná koniec y w popioł ktemu obróconé. *PudlFr* 43.

»w proch obrocony« (5): Iedennáftégo dnia gory ij wŹlytky págorki ij pádoly w proch będą obrotzony ij poloŹony *OpecŹyw* 193v; *FalZioł* I 9c; śmierć wiernych przez którą iuŹ cále bywa zepŹowan y wproch [!] obrocon on zły człowiek z złościami śwymi *GrzegŚm* 37; *BiałKaz* E2v; Y zaŹ w proch obróconé mury ten poŹtáwi *GórnTroas* 51.

»wspak obrocony« (1): A niechay [...] wŹpák będą obroconi ktorzy śie ráduią z vpádku mego. *RejPs* 102v.

»w ziemię obrocony« (3): A Źywot człowieczy ácz ná wielką nędze wydany zroŹkázania twego/ śnadnie będzie wziemię obrocon *RejPs* 134v; *RejPos* 49v; To ciało z ziemié śtworzone/ w ziemię będzie obrocone *ArtKanc* S17v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) : Coniectus – Zruczoni, obruczoni. *Calep* 242a; Conversus – Obrocony. *Calep* 256b; Retortus – wkoło obroczoni. *Calep* 920b.

Cf **NIEOBROCONY, OBROCIĆ**